

УДК 37.014.55: 004.9

Кулик О. Є.,

стажист-дослідник кафедри управління навчальними закладами та педагогіки вищої школи ННІМП ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», м. Київ

ДІАГНОСТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІН ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГІВ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ

Анотація. У статті розкривається питання дослідження розвитку педагогічного колективу на основі використання інформаційних технологій. Автором описано діагностику визначення змін у професійному зростанні педагогів. Дослідником представлено анкету за допомогою якої проводилось дослідження, а також і зроблено глибокий кількісний і якісний аналіз отриманих результатів. Отримані результати дали можливість зробити висновок про те, що професійна інформаційно-комунікативна компетентність педагогічних працівників зростає. Автором акцентовано увагу які інформаційні компетентності вчителів розвинено на високому рівні та які треба ще вдосконалювати.

Ключові слова: Інформаційно-технологічна компетентність, інформаційно-комунікативні технології, анкета, дослідження, професійний рівень педагога.

Kulyk Olena

researcher of of department of management educational establishments and pedagogic of higher school, Educational and Research Institute of Management and Psychology, SHEI «University of Educational Management», Kyiv

DIAGNOSIS OF DETECTING CHANGES PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS THROUGH THE USE OF ICT

Summary. The article deals with the question of studies of teaching staff through the use of information technology. The author describes the diagnostics detecting changes in the professional growth of teachers. Researcher presents a form through which conducted the study, and also made a detailed quantitative and qualitative analysis of the results. The study showed that IR professional competence teaching staff increases. The author accented attention that teachers informative competence developed at a high level and which must still improve.

Keywords: Information technology expertise, information and communication technologies, questionnaire, research, teacher professional level.

Постановка проблеми. У всьому світі освіта характеризується стрімкими процесами модернізації у всіх її галузях, особливо у розвитку та застосуванні нових інформаційних технологій. Процес інформатизації сучасного суспільства вимагає нових підходів до навчання й виховання підростаючого покоління, професійної інформаційно-технологічної компетентності учителя та керівника закладу.

ІКТ природно вписуються у життя сучасної школи і тому комп'ютер став ефективним технічним засобом, за допомогою якого можна урізноманітнити процес навчання. Кожне заняття з комп'ютером викликає в дітей емоційний підйом. З іншого боку, цей прийом навчання є ефективним і для педагогів: допомагає їм краще оцінити знання дитини, зрозуміти її, спонукає шукати нові, нетрадиційні форми й методи навчання, розширює сферу для прояву творчих здібностей. Задовольнити потреби суспільства і сучасного учня може професійно-компетентний вчитель.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню сутності поняття компетентності вчителя у сфері ІКТ особливу увагу приділяють у своїх дослідженнях такі зарубіжні вчені, як П. Хогенбірк (P. Hogenbirk) [1], Р. Сімонс (R. Simons)[2], Р. Дж. Крумсвік (R. J. Krumsvik) [3 .], Б. Цваневелд (B. Zwaneveld) та Т. Бастієнс (T. Bastiaens) [4] та інші.

Проблему застосування інформаційних технологій у професійній діяльності вчителя досліджували українські науковці Г. Єльнікова [5,6], В. Жукова [7], Н. Товстуха [8], З. Рябова [9,10].

Дослідження специфіки формування інформатичної компетентності як важливого складника професійної готовності вчителя в Україні висвітлені в роботах А. Гуржій [11], О. Довгялло [12], О. Спірін [14], та інших авторів. Але питання які зміни відбуваються у професійному рівні педагогів, що використовують ІТ вивчено ще не достатньо.

З цією метою нами розроблено анкету «Визначення зміни

професійного рівня педагогів на основі застосування ІКТ» та проведено відповідне дослідження.

Мета статті – проаналізувати отримані результати дослідження по визначенню змін професійного рівня педагогів, які використовують у своїй діяльності ІКТ.

Виклад основного матеріалу дослідження. У нашому дослідженні взяли участь 252 вчителі експериментальних і контрольних закладів Чаплинського району Херсонської області. Серед вчителів були спеціалісти з усіх навчальних предметів. Запитання опитувального листа (Анкета1) подано нижче. Опитування педагогів ми проводили за допомогою інструменту конструктора тестів і анкет пошукової системи Googl. Проведення анкетування таким чином, при умові навченості учительського колективу, спрощує і прискорює процес отримання, обробки і аналізу матеріалів анкети. Опрацьовані системою результати анкети подаються у цифровому, графічному і діаграмному вигляді.

Анкета1 «Визначення зміни професійного рівня педагогів на основі застосування ІКТ»

1. Коли Ви почали використовувати засоби ІКТ у професійній діяльності:

1. 1 рік;	4. більше ніж 5 років;
2. 2 роки;	5. не використовую.
3. 3 роки;	

2. Де Ви проходили навчання щодо впровадження та використання ІКТ?

1. на курсах підвищення кваліфікації по ІКТ;	4. не проходив взагалі;
2. самонавчання;	5. інше (а саме): __
3. на курсах комп'ютерної грамотності;	

3. Чи маєте Ви міжнародний або вітчизняний сертифікат з ІКТ(вказати який)?

1. так, маю міжнародний сертифікат;	2. так, маю вітчизняний сертифікат;
3. ні, не маю;	4. інше, а саме: __

4. Оцініть свою готовність до використання ІКТ у професійній діяльності:

1. не володію, не бачу необхідності використання ІКТ у своїй роботі;
2. не використовую ІКТ в силу різних обставин, але розумію їх необхідність;
3. володію елементарними навиками роботи з ІКТ, використовую епізодично;
4. систематично-використовую ІКТ в своїй педагогічній діяльності;
5. удосконалюю форми та методи роботи з використанням ІКТ;
6. володію на високому рівні та навчаю інших.

5. Ви використовуєте ІКТ на уроці:

1. під час викладання нового матеріалу (демонстраційно-енциклопедичні програми, презентації тощо);
2. як засіб визначення рівня навчальних досягнень учнів;
3. як засіб моніторингу навчального процесу;
4. проведення віртуальних лабораторних робіт із використанням навчальних комп'ютерних програм;
5. закріплення навчального матеріалу ;
6. самостійна робота учнів із використанням диференційного підходу у підборі завдань (енциклопедії, розвиваючі програми тощо);
7. тренування конкретних здібностей учнів (увага, пам'ять, мислення тощо);
8. проведення інтегрованих уроків із використанням методу проєктів, результатом яких буде створення Web-сторінок, проведення телеконференцій
9. використання сучасних Інтернет-технологій;
10. інше (а саме): __
11. не використовую.

6. Який вплив на учня, на Вашу думку, має використання ІКТ?

1. сприяє підвищенню пізнавального інтересу до предмета;
2. сприяє зростанню успішності учнів із предмета;
3. дозволяє учням проявити себе в новій ролі;
4. формує навички самостійної продуктивної діяльності;
5. сприяє створенню ситуації успіху для учня;
6. практично ніяк не впливає;
7. відволікає учня від уроку.

7. Який вплив на Вашу педагогічну діяльність має використання ІКТ?

1. дозволяє економити час на уроці;
2. дозволяє збільшити глибину занурення в матеріал;
3. підвищує ефективність уроку;
4. дозволяє інтегрувати вивчення предметів;
5. заважає моїй педагогічній діяльності;
6. відволікає учня від уроку;
7. дозволяє здійснювати індивідуальний підхід у навчанні;

8. дозволяє реалізувати дослідницькі та проектні технології у навчанні;

8. Оцініть, будь ласка, свій рівень володіння комп'ютерними технологіями за 5-бальною шкалою:

Компетентності	Оцінка
робота з файловою системою	
робота в текстовому редакторі	
створення презентацій	
виконання розрахунків за допомогою електронної таблиці	
опрацювання графічного зображення	
встановлення необхідного програмного забезпечення	
робота з електронною поштою	
робота з мережею Інтернет	
робота в професійних он-лайн мережах	
створення Web-сайту	
ведення блогу	

9. Якими загальнодоступними Web-ресурсами з навчально-методичними матеріалами Ви користуєтесь?

1. _____ 2. _____

10. Чи розміщуєте Ви авторські матеріали на Web-ресурсах(та де саме)?

1. так; 2. ні.

11. Чи маєте Ви власний сайт(вказати адресу)?

1. так; 2. ні.

12. Чи заохочує адміністрація Вашої школи вчителів до використання ІКТ під час навчально-виховного процесу?

1. так, адміністрація школи заохочує вчителів до використання ІКТ;

2. не звертає уваги;

3. ні, не заохочує.

13. Чи змінився рівень навченості учнів із застосування Вами ІКТ в навчальній діяльності?

1. Так якість знань зросла з ____% до ____%.

2. Так якість знань впала з ____% до ____%.

3. Нічого не змінилось.

4. Учні виявляють зацікавленість до матеріалів поданих засобами ІКТ.

14. Чи Ви виготовляєте власні електронні навчальні матеріали(які)?

Аналіз отриманих відповідей показав наступні результати. Так на запитання: Коли Ви почали використовувати засоби інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчальній діяльності? 98 педагогів (39% опитаних) запевнили, що використовують ІКТ у навчальній діяльності більше, ніж 5 років. 93 педагоги (37%) використовують ІКТ протягом 3 років, 45 вчителів (18%) 2 роки тоді, як 13 вчителів (5%) лише 1 рік і 3 педагоги, що складає 1% від опитаних взагалі не використовують ІКТ у навчальній діяльності. Таким чином ми бачимо, що 75% педагогів використовують ІКТ в навчальній діяльності понад 3 і 5 років і лише 1% вчителів взагалі не використовує у навчальній діяльності ІКТ.

Де Ви проходили навчання щодо впровадження та використання ІКТ? 120 анкетованих вчителів (48% від опитаних) відповіли, що займались самонавчанням, 90 (36%) педагогів отримали знання і навички на курсах підвищення кваліфікації, 20 (8%) вчителів на курсах комп'ютерної грамотності, 18 (7%) вчителів отримували знання і навички іншими шляхами і 3 (1%) не проходили навчання і не займались самонавчанням. Тобто ми маємо лише 8% вчителів, які потребують навчання по впровадженню і використанню ІКТ в навчальному процесі.

На питання: Чи маєте Ви міжнародний або вітчизняний сертифікат з ІКТ? Відповіді розійшлись таким чином 18 (7%) вчителів дали стверджувальну відповідь, що мають міжнародний сертифікат, 155 (62%)

запевняють, що отримали вітчизняний сертифікат. Мають посвідчення, сертифікати участі у практичних семінарах 15 (6%) вчителів і 63 (25%) педагоги взагалі не мають ніяких документів про володіння ІКТ. Отже 69% опитаних вчителів мають відповідні сертифікати, які свідчать про володіння вчителями ІКТ. Та залишається, ще 25% педагогів з якими треба працювати по навчанню їх володіння ІКТ використовуючи для цього різні форми навчання і курси підвищення кваліфікації, онлайн навчання і організацію навчання РМК з виданням сертифікату 100% ІКТ.

Оцініть, будь ласка, свою готовність до використання ІКТ в професійній діяльності. Так було сформовано наступне питання анкети. 20(8%) оцінили себе, як таких, що володіють ІКТ в професійній діяльності на високому рівні, 63(25%) удосконалюють форми та методи роботи з використанням ІКТ, 90(36%) стверджують, що систематично використовують у своїй діяльності, 68(27%) запевняють, що володіють елементарними навиками роботи з ІКТ, але використовують епізодично, 5(2%) не використовують в силу різни 198(х обставин, але розуміють їх необхідність, 5(2%) не володіють комп'ютерними технологіями і не бачу використання ІКТ в своїй роботі.

На запитання : Ви використовуєте ІКТ на уроці? 198(79%) відповіли, що використовують під час викладання нового матеріалу у вигляді демонстраційно-енциклопедичних програм, різних презентацій та ін., 26(105) використовують, як засіб для визначення рівня навчальних досягнень учнів, 16(6%) використовують, для проведення моніторингу навчального процесу, 11(4%) проводять віртуальні лабораторні роботи із використанням комп'ютерних програм, 36(14%) використовують при закріпленні нового матеріалу(тренінги, анкети, лабораторні роботи, кросворди та ін., 21(8%) використовують при організації самостійної роботи учнів із використанням диференційного підходу у підборі завдань(енциклопедії, розвиваючі програми та ін., 28(11%) використовують також при тренуванні конкретних

здібностей учнів таких, як увага, пам'ять тощо.,14(5%) застосовують для проведення інтегрованих уроків із використанням методу проєктів, результатом яких буде створення Web-сторінок, проведення телеконференцій тощо,27(9%) використовують сучасні Інтернет-технології, 3(1%) не використовують взагалі ІКТ.

На запитання: Який вплив на учня, на Вашу думку, має використання ІКТ? 140(56%) вчителів запевняють, що сприяє підвищенню пізнавального інтересу до предмету, 22(9%) впевнились, що сприяє зростанню успішності учнів з предмету, 18(7%) стверджують, що дозволяє учням проявити себе в новій ролі, 38(15%) запевняють, що формує навички самостійної продуктивної діяльності, 25(10%) переконані, що сприяє створенню ситуації успіху для кожного учня, 8(3%) говорять проте, що практично ніяк не впливає, і жоден вчитель не сказав, що використання ІКТ на уроці відволікає учня. Таким чином відповіді вчителів на дане питання анкети показали, що 97% опитаних вчителів вважають, що використання ІКТ позитивно впливає на учнів.

Наступне питання анкети мало мету визначити вплив ІКТ на педагогічну діяльність вчителя і було сформульовано таким чином: Який вплив на Вашу педагогічну діяльність має використання ІКТ? 23(9%) стверджують, що дозволяє економити час на уроці,33(13%) говорять, що дозволяє збільшити глибину занурення у матеріал, 135(54%) перевірили на практиці, що використання ІКТ на уроці підвищує його ефективність. Крім того 20(8%) переконані в тому, що ІКТ дозволяють здійснювати індивідуальний підхід у навчанні, а для 13(5%) педагогів дозволяє інтегрувати вивчення предметів, 28(11%) вчителів реалізують дослідницькі та проєктні технології у навчанні. Жоден вчитель не висловив думки, що ІКТ заважають педагогічній діяльності чи відволікають учнів від ходу уроку. Отже всі вчителі, які взяли участь в анкетуванні переконані, що ІКТ позитивно впливають на педагогічну діяльність вчителя.

Оцініть, будь ласка, свій рівень володіння комп'ютерними технологіями за 5-бальною шкалою. Відповіді на це питання анкети ми обробили і помістили в Таблицю 1. У першому стовпчику подано назву технології, в іншому бали від 1 до 5 і відповідно відсотки володіння. З аналізу отриманих відповідей ми робимо наступні висновки. З перерахованих технологій вчителі найкраще можуть працювати з файловою системою 72% педагогів на високому та достатньому рівні, з текстовим редактором 81% вчителів на високому та достатньому рівні, створювати презентації 67% педагогів на високому та достатньому рівні, працювати з мережею Інтернет 84% вчителів на високому та достатньому рівні, працювати з електронною поштою 64% на високому та достатньому рівні, працювати в професійних он-лайн мережах 52%. Значно гірше вміють педагоги опрацьовувати графічне зображення 48%, виконувати розрахунки за допомогою електронної таблиці лише 36% на високому та достатньому рівні, встановлювати необхідне програмне забезпечення 37% на високому та достатньому рівні, створювати Web-сайти 25% на високому та достатньому рівні, та ведення блогу 27% на високому та достатньому рівні. Ці результати показують яких інформаційних технологій необхідно навчити педагогів.

Таблиця 1

Результати опитування педагогів
щодо використання ними інформаційних технологій

№	Компетентності	Бали(%)				
		1(%)	2(%)	3(%)	4(%)	5(%)
1.	робота з файловою системою	5(2%)	20(8%)	45(18%)	73(29%)	108(43%)
2.	Робота в текстовому редакторі	3(1%)	8(3%)	38(15%)	73(29%)	130(52%)
3.	Створення презентацій	18(7%)	15(6%)	50(20%)	60(24%)	100(40%)
4.	Виконання розрахунків за допомогою електронної таблиці	43(17%)	43(17%)	75(30%)	60(24%)	30(12%)
5.	Опрацювання графічного зображення	40(16%)	25(10%)	65(26%)	75(30%)	45(18%)
6.	Встановлення програмного забезпечення	58(23%)	43(17%)	58(23%)	53(23%)	35(14%)

Продовження таблиці 1

7.	робота з електронною поштою	20(8%)	20(8%)	20(8%)	60(26%)	98(39%)
8.	робота з мережею Інтернет	8(3%)	8(3%)	25(10%)	63(25%)	47(59%)
9.	Робота в професійних он-лайн мережах	25(10%)	20(8%)	75(30%)	83(33%)	48(19%)
10.	створення Web-сайту	93(37%)	43(17%)	53(21%)	40(17%)	20(8%)
11.	ведення блогу	103(41%)	33(13%)	48(19%)	45(18%)	23(9%)

Якими загальнодоступними Web-ресурсами з навчально-методичними матеріалами Ви користуєтесь? Вчителі у відповідях називають наступні Web-ресурси: Всеукраїнська екосистема My school15,,teacher.at.ua(1 methodportal.net (2, <http://www.mon.gov.ua/>(2, <http://osvita.ua/> (15 ,<http://www.osvita.org.ua>, <http://www.school.ed.net.ua/>3, <http://www.teacherjournal.com.ua/>, <http://uk/Wikipedia.org/>,<http://methodportal.com/>, <http://www.uroki.net./>, <http://www.ostriv.in.ua./>12, <http://www.math.ru./>, <http://uroksmatematiki.ru./>, електронні підручники, електронні довідники, електронні енциклопедії, Черкаський освітянський портал2, <http://trudove.org.ua/>, <http://dyvoslovo.com.ua/>, <http://www.formula.com.ua/>, <http://informatik.at.ua/>, <http://www.znannya.org/ua/>, та ін.

Наступне питання анкети було сформульоване наступним чином: Чи розміщуєте Ви авторські матеріали на Web-ресурсах? На що 36% вчителів дали стверджуючу відповідь, а 64% відповіли , що не розміщують. Крім того 20% педагогів говорять, що мають власні сайти, а 80% не мають.

На запитання Чи заохочує адміністрація Вашої школи вчителів до використання ІКТ під час навчально-виховного процесу?

92% вчителів запевняють, що адміністрації заохочують їх до використання ІКТ, 3% говорять, що взагалі на ці питання адміністрація не звертає увагу, 5% говорять, що адміністрації не заохочують педагогів до використання ІКТ.

Чи змінився рівень навченості учнів із застосуванням Вами ІКТ в

навчальній діяльності? Вчителі дали наступні відповіді. Так, якість знань учнів зросла стверджує 26%(63) вчителів; якість знань впала вважає 1 вчитель, це становить 0.4% від загальної кількості респодентів; 7%(16) вважають, що нічого не змінилось; 67%(159) вчителів констанкують, що учні виявляють зацікавленість до матеріалів поданих через засоби ІКТ.

У останньому питанні анкети запитується чи виготовляють опитані власні електронні навчальні матеріали і які? Аналіз анкети дав наступні результати. Серед атестованих вчителів виготовляють наступні електронні матеріали:

- презентації- 70%;
- живі презентації-12%;
- відеопрезентації – 20%;
- навчальні фільми-15%;
- слайдові презентації – 18%;
- роздатковий матеріал-15%;
- тести- 17%;
- контрольні роботи- 6%;
- електронні конспекти-уроків- 27%;
- уроки в дистанційній школі-15%;
- дидактичні матеріали- 8%.
- взагалі серед анкетованих не виготовляють електронні навчальні

матеріали 17% вчителів.

Висновки. Таким чином, у результаті проведеного нами дослідження встановлено, що професійна ІК компетентність педагогічних працівників змінюється. Так 83% з них вміють створювати різного роду мультимедійні навчальні матеріали, більше 60% вчителів вміють працювати з файловою системою, з текстовим редактором, створювати презентації, працювати з мережею Інтернет, з електронною поштою, та в професійних он-лайн мережах. У тім лише 25% з них вміють створювати Web-сайти та блоги, 11%

вчителів реалізують дослідницькі та проектні технології у навчанні через засоби ІКТ, 17% не створюють електронні навчальні матеріали.

Нами з'ясовано, що проведення даного дослідження за допомогою анкети «Визначення зміни професійного рівня педагогів на основі застосування ІКТ» є ефективним оскільки допомагає визначити розвинені як на високому так і на низькому рівні показники ІК компетентності педагога. Тому його можна застосовувати не лише при проведенні експериментального дослідження а і в практичній діяльності.

Однак, дане дослідження не вичерпує себе, а ставить за мету подальше вивчення питання діагностики визначення змін професійного зростання педагогів на основі використання ІКТ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Hogenbirk, Pieter et al. (2006). *Leraren: Klikt't Professionaliseren voor een ict-praktijk*, Utrecht: Inspectie van het Onderwijs (in Dutch).
2. Simons, P. R. J. (2003). *Eindelijk aandacht voor didactiek van e-learning*. HRD-Thema: Elearning: meerwaarde of meer van hetzelfde, volume: 4, pp. 18-26.
3. Krumsvik, R. (2008). *Situated learning and digital competence*. *Education and Information Technology*, 4 (13), pp. 279-290.
4. Zwaneveld, B. & Bastiaens, T. (2008). *ICT competences of the teacher: About supporting learning and teaching processes with the use of ICT*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cs.anu.edu.au/iojs/index.php/ifip/article/viewFile/13547/475>.
5. Єльнікова Г.В. *Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою*/ Г.В. Єльнікова. – Харків: Крок, 1999. – С. 17.]
6. Єльнікова Г.В. *Основи адаптивного управління*/ Г.В. Єльнікова//-

Харків, 2004.

7. Жукова В. М. Сутність критеріального підходу до рівнів сформованості інформатичних компетентностей у вчителів математики / В. М. Жукова // Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія. – 2007. – №14, Ч.2.

8. Моніторинг якості освіти: методи, форми, організаційне забезпечення / Південноукр. Регіон. ін-т післядипломної освіти педагог. Кадрів / Уклад. Зубко А.М., Товстуха Н.В., Морев О.О. – Одеса, 2001. – С.7. 10. Морзе Н. В. Як навчати вчителів, щоб комп'ютерні технології перестали бути дивом на уроці?/ Н. В. Морзе //Післядипломна освіта в Україні.-2005.-№2.- С.25-33.

9. Рябова З.В. Управління розвитком педагогічного колективу на основі маркетингових досліджень.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tme.umo.edu.ua/docs/3/10ryabmr.pdf>

10. Рябова З. В. Наукові основи маркетингового управління в освіті : монографія / З. В. Рябова. – К. : Педагогічна думка, 2013. – 268 с.

11. Гуржій А.М. ІТ-готовність вчителів іноземних мов: методологія, теорія, технології/ Л.А. Карташова, А.М. Гуржій, В.В. Лапінський. – Навчальний посібник. – К.:Педагогічна думка, 2013.-233с.

12. Довгялло А.М. Основы учебной информатики и вычислительной техники[Текст]: учеб.пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. /А.М. Довгялло, Т.И.Коваль, М.В. Легкий, М.И. Сердюков. – Киев: Вища школа, 1990.-176с.

13. Рамський Ю.С. Методична підготовка вчителя інформатики та розвиток його фахових компетентностей/Н.Р. Балик, Ю.С. Рамський// Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Серія 2.-Випуск 14. – 2009.- С.34-37.

14. Спирін О.М. Теоретичні та методичні основи кредитно-модульної системи навчання майбутніх вчителів інформатики [Текст]: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня д-ра пед. наук: [спец.] 13.00.04 «Теорія і методика

професійної освіти»/Олег Михайлович Спирін; АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К., 2009. – 40с.

Матеріали подано в авторській редакції